

Наукове життя

УДК 94(477):378(063) «2011/2013»

Гирич Я. М.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОГО ПРИКОРДОННЯ: ДОСВІД ТРЬОХ НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЙ

Стаття присвячена аналізу якісних і кількісних показників трьох Міжнародних наукових конференцій, присвячених вивченню взаємозв'язків, взаємодії та історико-культурної спадщини Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини (2011 – 2013 рр.)

Ключові слова: Глухів, конференція, збірник, регіональне представництво, учасники, історія, міжрегіональне співробітництво, культурна спадщина, взаємодія

На початку нового десятиліття у Глухівському університеті відбулося посилення історичного вектору освіти: 1 вересня 2010 р. була створена кафедра історії, а рівно через рік розпочався набір студентів за напрямом підготовки 6.020302 «Історія» (ОКР бакалавр). З'явилася відповідна база і запит на поглиблення історико-краєзнавчих досліджень та розгортання студентської наукової роботи. Одним з дієвих механізмів наукового зростання викладачів кафедри історії та студентів-істориків Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка могло б стати проведення наукових конференцій. Іншим вагомим аргументом на користь започаткування такого заходу була можливість налагодження наукових зв'язків на всеукраїнському рівні. Актуальним завданням залишалось покращення міжрегіонального співробітництва з науковцями сусідніх областей України (Чернігівська, Харківська, Полтавська), Росії (Курська, Брянська, Орловська, Воронізька, Белгородська області) та Білорусі (Гомельська область). Пріоритетним напрямом передбачалося налагодження співпраці з представниками Курщини, особливо в світлі культурного аспекту функціонування євро регіону «Ярославна».

Перша конференція під назвою «Взаємодія і взаємозв'язок Дніпровського Лівобережжя та Курського Посейм'я (археологія, історія, сучасність)» відбулася 9–10 червня 2011 р., носила радше пробний характер, адже серед 63-х учасників лише 14 осіб представляли інші заклади та установи. Наступного року назву заходу було змінено на «Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасність». Розширення тематики і географічних меж давало можливість залучити ширше коло представників гуманітарних наук (етнологів, мистецтвознавців, краєзнавців, бібліотекарів, музейників, архівістів, географів, архітекторів, правників, екологів, правоохоронців тощо). Кількість учасників досягла 81 особи, 64 з яких вже представляли інші заклади та установи. Окрім того, конференцію, яка відбулася 24 лютого 2012 р., присвятили 285-річчю обрання Данила Апостола гетьманом Лівобережної України. Ця подія відбулася у Глухові, який за правління Д. Апостола продовжив залишатися гетьманською резиденцією. У 2013 р. конференція під назвою «Історико-культурна спадщина...», присвячувалася 95-й річниці обрання Павла Скоропадського Гетьманом Української Держави, який також пов'язаний з Глухівщиною (володів маєтками у селах Полошки та Дунаєць). До участі у заході вдалося залучити 124 учасники, 87 з яких представляли інші заклади і установи, у тому числі 13 осіб - Росію, а 4 доповідачі – Білорусь. Про зростання рівня учасників свідчить факт участі в роботі конференції 8 докторів наук та 2 докторантів. Варто зазначити, що кількість виступів традиційно перевищує число поданих та опублікованих за підсумками конференції тез виступів. Надалі у статті аналізуватиметься лише статистика друкованих праць.

Так, до матеріалів конференції «Взаємодія і взаємозв'язок...» потрапили публікації 31 учасника, які представляли 5 регіонів і 6 вишів України. Також дві статті надійшло з Російської Федерації та одна з Республіки Білорусь. Перший збірник складався переважно з розвідок студентів Глухівського педуніверситету, які загалом висвітлювали актуальні питання археології (побут та матеріальна культура сіверян) краєзнавчої проблематики (Глухівщина), козацької доби (Багурин та Новгород-Сіверський). Деякі публікації логічно групуються у історико-тематичні блоки, наприклад, дослідження з історії порубжжя, всесвітньої історії (білорусистика, полоністика) та історичного краєзнавства.

У першу чергу варто згадати фахові розвідки з історії українсько-російського прикордоння. Можна виділити статтю аспіранта Південного-Західного університету (Курськ, Росія) Антона Ракітіна, яка присвячена малознаній в Україні темі несення «черкаської» (козацької) служби в українських полках Лівобережжя, Правобережжя та Слобожанщини особами неукраїнського походження з Брянського Придесення та Курського Посейм'я, зокрема вихідцями з Комарицької та Крупецької волостей Севського повіту. Стаття побудована на архівному матеріалі щодо міграції московитів на територію Чернігівського, Стародубського полку і подальшого їх перетворення на підпомічників.

Дослідження з історії слов'янських народів відразу посіли помітне місце серед доповідей на конференціях. Виступи присвячувалися не лише минувшині Росії, Польщі, але й Білорусі. Так, викладач Білоруського держуніверситету Сергій Бусько намагався розкрити роль політичної поліції у забезпеченні громадського порядку на теренах білоруських губерній на початковому етапі Першої світової війни. Ураховуючи прифронтовий характер регіону (з 1915 р.), правоохоронці виконували два найголовніші завдання – боротьба зі шпигунством та контроль над політичними рухами. Після поразок російської армії на другому році Великої війни, чиновники жандармсько-поліційних управлінь були змушені виконувати невластиві завдання. Серед іншого, автором відзначено успішність здійснення евакуаційної кампанії 1915 – 1917 рр., коли з білоруських земель виїхали 1,2 – 1,5 млн. осіб.

Продовження славістичної тематики прослідковується у спільній статті доцента кафедри історії для гуманітарних факультетів Київського національного університету ім. Т. Шевченка Юрія Латиша та аспірантки того ж вишу Алли Малки, які здійснили змістовний історіографічний огляд питання переміщення населення в українсько-польському прикордонні 1940 – 1950-х рр. Примітним є залучення до джерельної бази спогадів як учасників боротьби УПА на Закерзонні, так і польських переселенців з українських земель («кресов'яків»). Наприкінці статті автори констатували достатній рівень розробленості теми.

Також у збірнику започатковано публікацію розвідок, покликаних сприяти вивченню та популяризації минулого певної локальної території. Викладачка Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського Олеся Черкашина проаналізувала духовне життя провінційного міста (Вінниці) 1920 – 1930-х рр. через призму діяльності хорової капели Подільської філії музичного товариства ім. М. Леонтовича.

Наступного року до збірника матеріалів конференції «Історико-культурна спадщина...» було включено статті 66 українських (з 8 областей та 24 установ), 6 російських (5 установ) науковців та 1 білоруського дослідника. У 2012 р. розширилося тематичне спрямування статей, окрім вищевказаних традиційних блоків, з'явилися джерелознавство, історія Гетьманщини, славістичні студії (болгаристика), історія Української революції, етнологія, музеєзнавство, некрополістика, історіографія.

Джерелознавчі огляди стосуються оцінки можливості вивчення соціального розвитку Київщини ХІХ – початку ХХ ст. за матеріалами земської статистики (М. Казьмирчук) та реконструкції побуту, грошового обігу й цін на товари та послуги у Гетьманщині за матеріалами «Щоденника генерального хорунжого Миколи Ханенка (1727 – 1753 рр.)» (О. Бакалець, Н. Ільницька).

Так, магістрант Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Роман Железко актуалізував значення Ніжинського полку як визначальної військово-політичної сили у боротьбі за Лівобережжя після зближення Ю. Хмельницького з Річчю Посполитою у жовтні 1660 р. Проаналізовано протистояння колишнього ніжинського полковника, героя Конотопу Григорія Гуляницького та діючого полковника Василя Золотаренка. Останній відмовився визнати положення «Чуднівської унії» 1660 р. та присягнув московському цареві. Констатовано вагання у середовищі старшини одного з найбільших лівобережних полків щодо підтримки претендентів, і лише прихід белгородського воєводи Григорія Ромодановського допоміг Золотаренкові втримати Ніжин. У подальшому системне втручання московських військ призвело до перманентної соціально-політичної кризи і територіального розколу Війська Запорозького, закріпленого на «Чорній раді» 1663 року.

Особливостям внутрішньої політики гетьмана Лівобережної України Данила Апостола (1727 – 1734 рр.), до річниці обрання якого було приурочено проведення конференції, присвятили свої розвідки Валерій Белашов (внесок гетьмана у захист української автономії), Олександр Рудьков (стан торгівлі та протекціоністські заходи очільника Гетьманщини), Віктор Заїка (Д. Апостол як засновник Глухівської музичної школи), Микола Шамрай (реформаторська діяльність Данила Апостола).

Історію освіти на Чернігівщині через призму реорганізацій Глухівського педагогічного комбінату (статус ГНПУ у 1930 – 1933 рр.) розкрила Ірина Мошик. Проаналізовано діяльність тогочасних «відокремлених підрозділів» ГПК – Корюківського, Новгород-Сіверського та Семенівського робітфаків. Проведено історичні паралелі щодо реформування системи вищої освіти між сучасністю та початком 1930-х років.

Дослідження зі слов'янської історії у другому випуску матеріалів конференції особливо яскраво представлені блоками статей актуальних з питань полоністики: праці з історії Польщі у доробку професора Ніжинської вищої школи В. Новодворського (Ю. Давиденко), діяльність польського культурно-просвітницького товариства «Сокіл» в Одесі, Києві, Львові у другій половині XIX – на початку XX ст. (В. Черненко), підпільна робота організації «Сівба» у період окупації Польщі нацистами (А. Кудрявцева). Також автори намагалися віднайти паралелі в історичному минулому України та Польщі. Прослідковано розвиток питання щодо впорядкування Цвинтаря Орлят у Львові, його місце у міждержавних стосунках, що стало конкретним прикладом віднайденого ідейного компромісу (Ю. Пачос); здійснено порівняння ходу десталінізації в ПНР та УРСР (О. Яніцький). Окрім того, одну зі статей було присвячено болгаристичній тематиці – розвитку культури періоду болгарського національного відродження XIX ст. (М. Векленко).

Білоруські репрезентанти Ірина М'ячикова та Олег Жевняк проаналізували кореляцію між язичницькою символікою східнослов'янських племінних союзів радимичів і сіверян та відповіддю на питання про їх етногенез. Автори статей дійшли висновку про походження їхньої символіки від представників різних археологічних спільнот – волинцівської і черняхівської та частково пеньківської і прасько-корчацької у радимичів; колочинської, пеньківської та шеворської для сіверян. Також здійснено спробу встановити роль зовнішніх хозарських впливів на племена волинцівської та роменської культур, які досить сміливо представлено авторами як союзні хозарам напівкочові спільноти, що протистояли сіверянам.

Революційна тематика першої чверті XX ст. знайшла своє відображення у статтях про становлення вітчизняної судової системи за часів Української Центральної Ради (О. Грибенко) чи стан водопостачання у міських поселеннях Подільської губернії під час існування Української Держави П. Скоропадського (Т. Герасимов). Особливостям політичної боротьби в радянській Україні 20-30-х рр. XX ст. присвячено публікації Ліни Андріянової (процес Спілки визволення України на сторінках радянської періодики), Андрія Касяна (політична справа «Гренадери» проти учасників Драбівського повстання 1931 р. за матеріалами усних свідчень), Павла Ісакова (характеристика антирадянських повстанських загонів Чернігівської губернії 1919 – 1921 рр.).

Аналіз різних аспектів історичної думки знайшов відображення в історіографічних розвідках Юрія Латиша (перший етап дослідження Перебудови), Оксани Крупенко та Роксолани Микитухи (визначення істориками причин декабристського руху), Євгена Мороза (сучасні публікації про аграрну політику німецьких окупантів на Півдні України у часи Другої світової війни).

Також на сторінках збірника висвітлено актуальні питання етнології. Стаття Олени Щербань (Опішне) присвячена визначенню місця глиняного посуду в селянській трапезі на межі XIX – XX ст. Авторка розглядає посуд не лише як засіб для приготування, подачі, споживання й транспортування харчових продуктів, а у першу чергу як центральний предмет у сервіюванні столу для їжі в українському селі. Низка статей стосується актуальних питань локальної історії. Краєзнавчі аспекти відображено у тезах виступів Олексія Щербаня (Чернівський бій, що відбувся 21-24 вересня 1941 р. неподалік Глухова), Ігоря Цуканова (краєзнавчий рух на Курщині у 1920-х роках), Віктора Міщанина (темні сторінки в біографії Д. Білика – лівого есера з Опішного), Надії Кукси (М. Костомаров про чигиринські старожитності).

У збірнику присутній сюжет пов'язаний з краєзнавчою некрополістикою. Науковий співробітник Національного заповідника «Глухів» Микола Маханьков проаналізував некрополі церков та монастирів Глухівщини (Глухівський Петропавлівський монастир, Гамаліївський Харлампіївський монастир). Нині відомо про поховання там гетьмана, двох генеральних осавулів, генерального судді, сотника та представників їхніх родин.

Частина статей присвячувалася музейній справі: створенню мережі краєзнавчих товариств і музеїв у Курській губернії у 1920-х рр. (І. Цуканов), історії Чигиринського історико-краєзнавчого музею (О. Трощинська) та вивченню історії Чернігово-Сіверщини співробітниками Мезинського народного музею (Н. Оболонська, Н. Сіра).

Тема зіткнення на українських просторах різних цивілізацій, формування української етнічної території та віднесення східноєвропейських земель до Великого кордону між європейським та азійським континентами традиційно є популярною серед науковців. Сучасні економічні зв'язки Курщини і Сумщини у межах євро регіону «Ярославна» проаналізовані Григорієм Цукановим. Мистецтвознавець Олена Пискун намагалася розглянути історико-географічні та етнічні аспекти заселення Слобожанщини, підтримавши концепцію Д. Багалія щодо формування етнічної палітри населення і традиційної культури краю внаслідок зустрічі двох переселенських потоків з Наддніпрянщини та Московщини.

Опубліковано певну частину підсумків чотирирічних досліджень, здійснених російськими географами Антоном Гриценком та Михайлом Криловим у Брянській, Воронізькій та Курській областях Російської Федерації. Слобожанщина розглядається вченими як особливий історичний феномен, що виник унаслідок накладання української та російської культур. Відзначено наявність «реліктової ідентичності», особливо на Брянщині, та специфічної регіональної самосвідомості, що проявляється у побудові в Острогоську монумента до 300-ліття зустрічі І. Мазепи та Петра I (1997 р.), встановленні пам'ятника Б. Хмельницькому в Ровеньках на Білгородщині (2002 р.), численних фактах навчання випускників шкіл з Грайворона (Білгородська область) у Харківських вишах. За результатами соціологічних опитувань сформовано картосхему українського етнокультурного градієнту в російських прикордонних регіонах. Українські впливи вчені пов'язують з історичною спадщиною Гетьманщини і Слобожанщини. Харків'янка Світлана Коновалова продовжила розробку вище окресленої тематики, зокрема теоретичних питань вивчення українсько-російського прикордоння у контексті дослідницької парадигми «border studies» (національна, релігійна та регіональна ідентичність, міжетнічні комунікації, урбаністичні феномени «порубіжних міст»).

Історії й теорії архітектури свої статті присвятили: Леонід Ковальський та Олексій Дорожкін (діяльність вишів творчого профілю як чинник сталого розвитку малих міст), Олександр Жидченко (формування образу «наукограду» як радянського містобудівного феномену 1950 – 1960-х рр. на прикладі Новосибірського академістечка), Світлана Репа (історіографія

моделювання просторової структури та проектів реконструкції київської Десятинної церкви), Сергій Дюжев (феноменологічні характеристики й теоретико-методологічні основи стійкості еволюції поселень та ареалів розселення), Олександр Крижанівський (теоретичне осмислення культурно-історичної спадщини населених пунктів України в контексті сталого просторового розвитку Європи).

За результатами роботи другої конференції «Історико-культурна спадщина...» у 2013 році було видано збірник, до якого увійшли статті 81 автора з України, які у свою чергу представляли 12 регіонів та 44 установи, а також 12 росіян, що репрезентували 5 закладів. Окрім кількісного зростання числа учасників, розширилося тематичне спрямування виступів. Помітними були змістовно-інформаційні блоки, присвячені вітчизняній історії (період Гетьманщини, Української революції, Другої світової війни), історичній регіоналістиці (українсько-російське прикордоння), джерелознавство, краєзнавство, етнологія, історія повсякденності, військова історія.

Дослідники відносять Україну до числа країн, що найбільше постраждали під час Другої світової війни. На її території відбувалися активні бойові дії, кожна з воюючих сторін при відступі вдавалася до тактики «спаленої землі», на певний час німцям та їхнім союзникам вдалося встановити жорстокий окупаційний режим. Роман Михальчук проаналізував втілення расової політики III Райху, зокрема, запровадження дискримінаційних заходів щодо осіб єврейського походження. На матеріалах Рівненщини, яка знаходилася у центрі окупаційного Райхскомісаріату «Україна», висвітлено правовий статус євреїв (запроваджено реєстрацію та спеціальні нашивки для ідентифікації, довшу комендантську годину, обмеження свободи пересування та права на медичну допомогу, участь у примусових роботах, відсутність трудових книжок, конфіскація нерухомості, професійна, релігійна і побутова дискримінація тощо), які перетворилися на соціальних ізгоїв та виокремлювалися нацистами з-поміж інших народів.

У третьому збірнику продовжено традицію написання полоністичних розвідок з широкого кола тем: українське питання у поглядах Р. Дмовського (М. Зелінський), створення та програмні засади Радикальної селянської партії (Хлопське сторонництво радикальне), що існувала у 1920 – 1931 рр. (А. Кудрявцева), угодовська діяльність Союзу народних рад під час виборчої кампанії до польського сейму у 1922 р. (О. Постельжук), започаткування польських молодіжних культурницьких організацій у підросійській Україні на початку ХХ ст. (В. Черненко), стан українознавчої періодики у Польщі в 90-х роках ХХ ст (О. Морозова).

Дослідник українсько-польських відносин, доктор історичних наук, професор Євген Сінкевич порівняв процес зародження польського та українського національно-визвольних рухів у 1917 – 1918 рр., формування власних збройних сил, активність обох сторін на міжнародній арені, їхніх стосунків з воюючими блоками, провал спроб налагодження порозуміння, що наприкінці 1918 р. призвело до розв'язання польсько-української війни. Також на сторінках збірника вперше з'явилися богемістичні дослідження. Роль інтелектуалів в історії Чехії ХХ ст. на прикладі президентів Томаша Масарика та Вацлава Гавела прослідковано у статті Юлії Тимошенко.

Традиційно чільне місце посіло висвітлення актуальних питань історії козацько-гетьманської доби: змодельовано внутрішні механізми побудови та функціонування владної вертикалі, акцентовано увагу на унікальність отримання певним містом столичного статусу (Чигирин, Батурин, Глухів). Так, Любов Шмиголь проаналізувала біографії городових отаманів Чигирини та визначила потенціал означеної посади для подальшого кар'єрного зростання в козацькій ієрархії часів Богдана Хмельницького. Продовжив розробляти історію Ніжинського полку Роман Железко. Цього разу він намагався відобразити участь ніжинських козаків у геополітичній боротьбі за Правобережжя та вагоме місце полку в політичній системі координат Лівобережної Гетьманщини 70-х років XVII ст. Адже гетьманська резиденція Івана Самойловича перебувала в сотенному містечку Ніжинського полку (Батурин). Також на території полку відбулося підписання договірних умов з московським царем – Конотопських статей. Після зруйнування Батурина нова гетьманська столиця Глухів також знаходилася у межах територіальної

юрисдикції ніжинського полковника. Олена Онопрієнко підготувала статтю про особливий статус Глухівської сотні, частина сіл якої входили до рангових маєтностей гетьмана.

Одна зі статей збірника присвячена «мазепіані». Так, Владислав Яценко піддав критиці твердження сучасного російського історика В. Артамонова щодо факту застосування репресій І. Мазепою до захисників Веприка, здобутого шведами у січні 1709 р. (начебто частина козаків померла від обмороження, декількох жінок було зарубано). У своїх працях російський науковець опирається на спомини словацького мандрівника Данієля Крмана. Зі свого боку В. Яценко, проаналізувавши різні видання означеного джерела (латина, словацька, російська, українська) та проконсультувавшись зі спеціалістами-перекладачами, вказує на сумнівність подібної інтерпретації веприцьких подій.

Автори не обійшли увагою актуальні питання Української національно-демократичної революції 1917 – 1921 рр. Декілька виступів було присвячено безпосередньо Павлу Скоропадського. Аналізувалися різні сторони його внутрішньополітичної діяльності: українізація освіти (Ю. Корольова), діяльність чернігівського відділення «Просвіти» (С. Фомська), функціонування місцевих органів влади (О. Грибенко). Окремо розглядалися теоретичні аспекти гетьманського режиму – концепція «трудової монархії» В. Липинського (Л. Слінченко). Обставини приходу Гетьмана до влади на тлі оцінки геополітичної ситуації в Східній Європі подано в статті М. Пирого.

Доцент кафедри соціології Донецького державного університету управління Вячеслав Попов проаналізував архівні документи, спогади, матеріали періодики щодо сприйняття реалій революційного часу жителями найбільших українських міст. Екстремальні умови, спричинені революцією, світовою та громадянськими війнами, приходом іноземних військ, руйнацією соціально-побутової інфраструктури, суспільством часто сприймалися з гумором, що, на думку автора, було одним з методів виживання. Іронічна інтерпретація подій відслідковувалася автором на сторінках тогочасної преси. Історія суспільного побуту та повсякденності продовжена у статтях Олександра Стешица (матеріально-побутове та лікувально-оздоровче забезпечення компартійної номенклатури брежнєвської доби) та Романа Крайніка (історіографічний огляд повсякденного життя українських студентів повоєнного часу).

Аналіз джерел у своїх статтях здійснили Валерій Белашов («Спогади» П. Скоропадського як джерело вивчення історії Української держави 1918 р.), Наталя Печеніна («Описи» як джерела з історії слобідського краю), Анастасія Грідіна (початок революційних подій 1917 р. за спогадами сучасників). Окремо заслуговує на увагу огляд законодавчих, документальних та нарративних джерел з продовольчого становища Англії другої половини XVI ст., здійснений пензенською дослідницею Іриною Самойловою.

На сторінках збірника вперше досить широко була представлена мілітарна історія, низка статей надійшла від співробітників Національного військово-історичного музею України та Українського інституту воєнної історії: Володимира Безвенюка (Перекопська укріплена лінія), Володимира Бережинського (битва на Калці), Анастасії Бороздіної (вплив географічних факторів на військово-мистецтво печенігів), Михайла Івануца (фортифікація Бородинського поля), Степана Свистовича (галери у складі османського флоту у XVII – XVIII ст.), Наталії Лапатійової (система комплектування російського війська у XVIII ст.). Ґрунтовний аналіз структури сухопутних військ Османської імперії на фоні реалізації реформаторської програми у першій половині XIX ст., здійснено у статті Тетяни Черної.

Вивчення минулого і сучасного населення територій, розташованих вздовж державного кордону України та Росії традиційно викликало інтерес як в істориків, так і в представників суміжних гуманітарних наук. Історична доля корпорації «служилих людей» другої чверті XVII ст. у Севську прослідкована у статті Антона Ракігіна. Її основу становили вихідці з втрачених Московською державою на початку XVII ст. сіверських міст Стародуба і Рославля. Пізніше саме севські дворяни і діти боярські становили ударну силу московського війська на Сіверщині під час Смоленської війни, адже вони напряму були зацікавлені у поверненні втрачених землеволодінь.

Після 1634 р. частина дворян переселилася до Бобріка, інша частина практично змішалася з селянами, лише загроза закріпачення змушувала їх підтверджувати своє служиле походження.

Московські географи Антон Гриценко та Михайло Крилов оприлюднили другу частину своїх досліджень регіональної ідентичності населення українсько-російського прикордоння, цього разу присвячену українським регіонам. Здійснені 2012 р. польові роботи у 20 історичних містах українського Лівобережжя дали матеріал для створення моделі українсько-російського етнокультурного градієнту, що на думку вчених у загальних рисах має відображати співвідношення російських та українських компонентів самосвідомості. Констатовано наявність асиметричності етнічної і державної ідентифікації жителів України та Росії, що пов'язане з культурно-політичними особливостями прикордонних територій.

Потужним залишився блок статей, присвячених краєзнавству: продовжено дослідження Чернівського бою (О. Щербань), використання місцевої історії у формуванні соціокультурної компетенції школярів на уроках української мови (О. Шрамко), обставини заснування Чигирини (О. Брель, Я. Діденко), козацькі старожитності Суботова у працях Д. Бантиша-Каменського (Н. Кукса), перебування Петра I на Курщині під час Північної війни (А. Мусатова), острівець української культури на Стародубщині – маєток К. Клейнміхеля, який до середини XIX ст. належав Розумовським (К. Недря), полтавське жіноцтво у європейському культурному потоці (Т. Оніпко), добродійна діяльність полтавської шляхтянки Єлизавети Милорадович (І. Петренко), праця засновника Мезинського краєзнавчого музею Василя Куриленка (Л. Подоляко), ніжинський Рух Опору (О. Сидорович), історія Свято-Миколаївського Пустинно-Рихлівського монастиря (Н. Сіра, Н. Гриценко), основні тенденції розвитку культури Курщини у 1917 — 1941 рр. (Н. Чаплигіна). Надія Зайцева продовжила дослідження пам'яток глухівських некрополів, серед яких поховання стародубського полковника Георгія Хованського. Традицію публікації нумізматичних досліджень підтримав Олексій Бакалець у статті про скарби західноєвропейських монет другої половини XVII ст., що виставляються на вітринах або зберігаються у фондах Чернігівського обласного краєзнавчого музею ім. В. Тарновського.

На сторінках збірника висвітлені актуальні питання етнології: умови збереження рідної мови як домінуючого маркера національної ідентичності харківською громадою цалкських греків (О. Гулая), проаналізовано слобожанську обрядову специфіку на прикладі весільних традицій середини XX ст. у с. Левківка Зміївського району Харківської області (Н. Маховська), опішнянські малювальниці Мотрона Назарук і Парасковія Біляк (В. Міщанин), розвиток бджолиного промислу у Курському Посейм'ї в XIX – XX ст. (Г. Салтик).

У поданій нижче таблиці детально розписано державне та регіональне представництво учасників конференцій, перераховано заклади й установи, які вони репрезентували, уся інформація розділена за хронологічним принципом.

Таблиця 1. Географічний зріз учасників конференцій «Взаємодія та взаємозв'язок...» та «Історико-культурна спадщина...» (регіон, установа та країна)

Назва установи (закладу), яку представляли учасники конференції; регіон, країна	2011	2012	2013
<i>Вінницька область</i>	1	3	1
Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського	–	–	1
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського	1	3	–
<i>Дніпропетровська область</i>	–	–	3
Дніпропетровський університет внутрішніх справ	–	–	1
ДВНЗ «Криворізький національний університет»	–	–	2
<i>Донецька область</i>	–	–	2
Донецький державний університет управління	–	–	1

Донецький національний університет	–	–	1
<i>Київ</i>	4	13	19
Європейський університет	–	–	1
Інститут архітектурного менеджменту	–	1	1
Інститут історії України НАНУ	–	1	
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського	–	3	1
Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАНУ	–	–	2
Київська гімназія № 287	–	–	1
Київський національний університет будівництва і архітектури	–	2	–
Київський національний університет ім. Т. Шевченка	4	3	–
Київський славістичний університет	–	–	1
Київський університет ім. Б. Грінченка	–	1	
Київський фінансово-економічний коледж Національного університету державної податкової служби України	–	–	4
Київський центр фізичної культури і спорту інвалідів	–	–	1
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України	–	–	1
Національний військово-історичний музей України	–	–	2
Національний університет біоресурсів і природокористування України	–	–	1
Український інститут воєнної історії	–	–	2
Центр соціокультурного проектування української секції Міжнародного товариств прав людини	–	2	–
323-а гімназія міжнародних відносин	–	–	1
<i>Київська область</i>	–	–	1
Бориспільська ЗОШ № 6	–	–	1
<i>Миколаївська область</i>	–	1	4
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського	–	1	1
Чорноморський державний університет ім. П. Могили	–	–	3
<i>Полтавська область</i>	–	4	5
Інститут керамології - відділення інституту народознавства НАН України (Опішне)	–	2	–
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному.	–	2	1
Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка	–	–	2
Полтавський університет економіки і торгівлі	–	–	2
<i>Рівненська область</i>	–	–	3
Рівненський державний гуманітарний університет	–	–	2
Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету	–	–	1
<i>Сумська область</i>	23	18	19
Глухівська ЗОШ І-ІІІ ст. № 1	1	–	–

Глухівський міський краєзнавчий музей	–	–	2
Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка	22	11	14
Конотопський краєзнавчий музей ім. О. М. Лазаревського	–	2	2
Національний заповідник «Глухів»	–	2	–
Сумський державний університет	–	1	–
Шевченківський НВК Глухівської районної ради	–	1	1
Шосткинська виправна колонія УДПС України в Сумській області № 66	–	1	–
<i>Харківська область</i>	–	2	3
Харківська державна академія культури	–	–	1
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва	–	1	–
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди	–	–	1
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна	–	1	–
Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету	–	–	1
<i>Черкаська область</i>	1	8	7
Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»	–	2	4
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	–	5	1
Черкаський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. К. Д. Ушинського	–	–	1
Черкаський обласний краєзнавчий музей	–	1	–
Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини	1	–	1
<i>Чернігівська область</i>	1	17	14
Мезинський національний природний парк	–	6	6
Ніжинський агротехнічний інститут НУБіП України	–	–	1
Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя	–	11	4
Сосницький будинок школярів	–	–	1
Українсько-російський інститут (філія) Московського державного відкритого університету ім. В. С. Черномірдіна	–	–	1
Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка	1	–	1
Україна	31	66	81
Білоруський державний університет (Мінськ)	1	1	–
Республіка Білорусь	1	1	–
Інститут географії РАН	–	2	2
Курська державна сільськогосподарська академія ім. проф. І. І. Іванова	–	1	–
Курський державний університет	1	1	7
Московський міський педагогічний університет	–	–	1

Омський державний університет ім. Ф. М. Достоєвського	–	1	–
Пензенська сільськогосподарська академія	–	–	1
Південно-західний університет (Курськ)	1	–	1
Російський університет дружби народів	–	1	–
Російська Федерація	2	6	12
Усього	34	73	93

Наступна таблиця докладно характеризує зростання якісного складу авторів збірників матеріалів трьох конференцій.

Таблиця 2. Професійний зріз учасників конференцій «Взаємодія та взаємозв'язок...» та «Історико-культурна спадщина...» (деякі з учасників віднесені до декількох категорій водночас)

Категорії учасників	2011	2012	2013
Учні	–	1	2
Студенти	23	12	14
Аспіранти	4	12	11
Докторанти	–	1	2
Викладачі ВНЗ	6	20	34
Співробітники науково-дослідних установ	–	19	20
Учителі	–	1	3
Працівники державних установ	–	1	2
Представники громадських організацій	–	2	2
Працівники бібліотек	–	2	–
Кандидати наук	3	19	26
Доктори наук	–	4	8
Доценти	1	12	19
Професори	–	4	6
Усього	37	110	149

Отже, у 2011 – 2013 рр. на базі кафедри історії Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка відбулося три наукові конференції, присвячені вивченню взаємодії, взаємозв'язків та історико-культурної спадщини Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини. Результати роботи науковців регулярно оприлюднювалися у збірниках матеріалів конференцій. Традиційно потужними були тематичні блоки, присвячені актуальним питанням славістики (полоністики), історіографії та джерелознавства, історії козацько-гетьманської доби, краєзнавству і транскордонному співробітництву. На сторінках збірника за три роки було опубліковано статті 200 авторів (у тому числі тези 47 студентів, 60 викладачів вишів, 27 аспірантів та 3 докторантів, серед яких 12 докторів наук, 32 доценти, 48 кандидатів наук), що представляли 12 областей України та 2 іноземні країни (20 росіян та 3 білоруси). Можна стверджувати, що науковому заходіві вдалося вирости до конференції з певною міжнародною участю, до події, помітною на міжрегіональному і міждержавному науковому рівні. Поставлене організаторами завдання щодо налагодження міжвузівської та міждисциплінарної комунікації виконувалося, відбувалася популяризація як наукової роботи серед студентської молоді, так і власне Глухівського університету як одного з нових центрів історичної освіти.

1. Взаємодія і взаємозв'язок Дніпровського Лівобережжя та Курського Посейм'я (археологія, історія, сучасність): матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Глухів, 9-10 черв. 2011 р. / [редкол. О. І. Курок та ін.]. – Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка. – 2011. – 126 с.
2. Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасність: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 285-річчю обрання Данила Апостола гетьманом Лівобережної України (24 лют. 2012 р., Глухів) / [редкол.: О. І. Курок та ін.]. – Глухів, Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – 176 с.
3. Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасність: зб. матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 95-річчю обрання Павла Скоропадського гетьманом Української Держави (1 бер. 2013 р., Глухів) / [редкол.: О. І. Курок (гол.), В. П. Зінченко (заст. гол.), Я. М. Гирич (відп. ред.)]. – Глухів, Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – 204 с.

В статье анализируются качественные и количественные показатели трех Международных научных конференций, которые посвящены изучению взаимосвязей, взаимодействия и историко-культурного наследия Днепровского Левобережья, Курского Посеймья и Слобожанщины (2011 – 2013 гг.)

Ключевые слова: Глухов, конференция, сборник, региональное представительство, участники, история, межрегиональное сотрудничество, культурное наследие, взаимодействие

The article analyses the quality and quantity of three International scientific conferences devoted to the study of relationships, interaction and cultural heritage of Dnieper left bank, Kursk Poseym'ya and Slobozhanshchina (2011 – 2013)

Keywords: Hlukhiv, Conference, digest, regional representators, participant, history, inter-regional cooperation, cultural heritage, interaction

1. Vzaie modii i vzaie mo zviazok Dniprovs'koho Livoberezhzhia ta Kurs'koho Poseim'ia (arkheolohiia, istoriia, suchasnist): materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Hlukhiv, 9-10 cherv. 2011 r. / [redkol. O. I. Kurok ta in.]. – Hlukhiv: RVV HNPU im. O. Dovzhenka. – 2011. – 126 s.
2. Istoryko-kulturna spadshchyna Dniprovs'koho Livoberezhzhia, Kurs'koho Poseim'ia ta Slobozhanshchyna: mynule i suchasnist: zb. mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysv. 285-richchiu obrannia Danyla Apostola hetmanom Livoberezhnoi Ukrainy (24 liut. 2012 r., Hlukhiv) / [redkol.: O. I. Kurok ta in.]. – Hlukhiv, Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M., 2012. – 176 s.
3. Istoryko-kulturna spadshchyna Dniprovs'koho Livoberezhzhia, Kurs'koho Poseim'ia ta Slobozhanshchyna: mynule i suchasnist: zb. mater. Druhoi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysv. 95-richchiu obrannia Pavla Skoropad's'koho hetmanom Ukrain's'koi Derzhavy (1 ber. 2013 r., Hlukhiv) / [redkol.: O. I. Kurok (hol.), V. P. Zinchenko (zast. hol.), Ya. M. Hyrych (vidp. red.)]. – Hlukhiv, Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M., 2012. – 204 s.

© Гирич Я. М.

Стаття надійшла до редколегії 29. 11. 2014 р.